

UN CÒDEX CATALÀ RETROBAT

(BARCELONA, CATEDRAL, 2 | Segona part = VAT. LAT. 10497)

Jaume Caresmar (1717-1791) féu un catàleg, encara inèdit, dels còdexs de l'Arxiu de la Catedral de Barcelona¹. D'acord amb aquella descripció, el còdex núm. 2 contenia vint-i-nou obres. Ara, en canvi, només conté les disset primeres. Per això, és natural de preguntar-se on són les altres.

Em sembla de poder donar la resposta. La part de l'antic còdex 2 que manca a Barcelona és a la Biblioteca Vaticana i porta la signatura de Vaticanus latinus, 10497.

La primera prova és la comparació del contingut, tal com consta en les respectives descripcions:

BARC., CAT., 2, SEGONA PART²

18. Magistri Joannis de Neapoli, Ordin. Praedicat. Quaestio De Potestate Papae respectu dominorum temporalium. Incip. *Utrum Imperator, et alii domini temporales quicumque, subjecti sint quoad potestatem quam habent respectu temporalium, etc.* Finitur: *quantum ad primariam Auctoritatem.*

VAT. LAT. 10497³

1 (f.). *Magistri Ioannis Neapolitani, Ord. praed., questio... de pape potestate, respectu dominorum temporalium.* Inc. *Utrum imperator et alij dominj temporales quicumque, sint subjecti pape quantum ad potestatem.* Des. *set sunt eius quantum ad primariam auctorjtatem* Explicit *quodlibetum de pape potestate magistrj Johannis de Neapoli, Ordinis predicatorum* (cf. Quetif-Echard,

¹ JAUME CARESMAR, *Catalogus Codicum seu librorum manuscriptorum, qui in segregatis Sanctae Ecclesiae Barchinonensis asservantur.* Barcelona, Arxiu Catedral, Fons Caresmar, I, fols. 31r ss.

² Idem. *ibid.*, fols. 31v-32v. Cal recordar l'escassetat de temps amb què fou redactat el Catàleg, confessada per l'autor: «Ne tempus alias ad alia summe necessarium insumeretur in illis bis inspiciendis...», *ibid.*, fol. 31r. Anava tan curt de temps, que no pogué ni agrupar els còdexs per matèries ni per ordre alfabètic d'autors. Aquesta pressa sembla suficient per a explicar certes imprecisions.

³ Biblioteca Apostolica Vaticana: *Codices Vaticani latini. Codices 10301-10700.* Recensuerunt Marcus Vattasso et Henricus Carusi. 1920, pp. 243-245.

19. Tractatus de Potestate Papae, et de Comparatione ejus ad Concilium: et e contra. Compositus per Thomam de Virago, Sacri Consistorii advocatum: cui tractatus additiones theologicae accesserunt factae a fratribus Ordinis Praedicatorum. Incip. opus: *Charissimi fratres et socii*, etc. Finitur: *Si ergo Deus non potest, neque concilium*.

(cui tractatui additiones theologicae accesserunt factae a fratribus ordinis Praedicatorum).

20. Magister Herveus Britto Ord. Praedicat. Tractatus de Potestate Papae, seu de Potestate Ecclesiasticae Jurisdictionis. Incip.: *Apostolus ad Rom. 10. loquens*, etc. Finitur: *Praesidentem in tali loco*.

Scriptores Ordinis praedicatorum, I, Lutetiae Parisiorum 1719, p. 567).

2 (f. 5). *Thomae de Virago*, S. Consistorii advocati, *tractatus de pape potestate et de comparatione eius ad concilium, et e converso... cum quibusdam additionibus theologis operi eius superadditis, dirigentibus fratribus praedicatoribus, qui hoc poscerunt (!)*. Inc. *Karissimi fratres et socii. Requisistis a me ut de auctoritate et potestate concilij universalis quid sentirem vobis scriberem. Des. subjctens me emendationj sanctissimj dominj nostrj domini Eugenii divina providentia pape IIIJ^{ta}, et Ecclesie et cuiuslibet alterius me melius sencientis*. Sequuntur: a) (f. 10°) argumenta quod papa non potest suspendi, ex s. Thomae Summa contra Gentes, lib. 2, cap. XXV excerpta; b) (ibid.) quaestio utrum inter episcopos sit (sic) aliquis summus, ex opere eiusdem s. Thomae in IV° Sententiarum, dist. XXIII, art. 2.

3. *Fr. Hervaei Natalis Britonis* opera.

1) (f. 11). Tractatus de potestate pape, seu de potestate ecclesiasticae iurisdictionis. Prodiit cum aliis pluribus eiusdem generis (cf. Quetif, Echard, op. cit., I, p. 535) Parisiis circa annum 1500, et iterum ibidem an. 1647: sed neutram editionem prae manibus habere potui. Inc. *Nunc restat videre de potestate jurisdictionis ecclesiasticae*. Des. *non autem accipit non alienum praesidentem in talj loco*. Prooemium inc. *Apostolus ad Romanos X^o loquens de Judeis dicit et des. que proposita sunt de potestate jurisdictionis jn generalj*.

21. Ejusdem Hervei Tractatus alius circa ejusdem Papae Jurisdictionem: et de exemptione a Jurisdictione Ordinaria, quam Papa concedit Regularibus, utrum valida et conveniens sit et quod non debeat revocari. Continet hoc opus duas partes. Incipit opus his verbis. *Ad evidentiam*. Finitur: *ad quietem multorum divino servitio vaccancium*.

22. Julianus Episcopus Bossanus Ord. Praedic. ejus Tractatus de Potestate Papae, et Concilii Generalis, divisus in 3 partes. Est in favorem Potestatis Papae. Finitur his verbis: *Ex praemissis solvi possunt, vel etiam impugnari*.

23. Tractatus S. Cypriani Doctoris et Martyris: *De Sanctae Ecclesiae Unitate*. Incip. *Cum moneat*

2) (f. 34^r). Tractatus de iurisdictione ecclesiastica. Inc. *Ad evidentiam dicendorum de exemptione, cum exemptio nichil aliud sit, quam subtractio exempti*. Des. *Que quidem dicta sunt, quia sine eis non videbatur quod sciri posset natura exemptionis, nec possibilitas vel utilitas eius*.

3) (f. 42^r). Tractatus de exemptione. Inc. *His praemissis, scilicet que ad jurisdictionem exspectant, accedendum est ad tractatum de exemptione*. Des. *propter culpam enim paucorum grave esset tollere illud, quod facit ad quietem multorum divino servitio vaccancium*.

4) (f. 54). Tractatus de potestate pape et concilii generalis editus a Reverendo in Christo Patre domino J(uliano), episcopo Bosano (circa annum 1435), magistro sacre Ordinis predicatorum. Inc. *Presens tractatus in tres partes dividitur; in quarum prima de potestate pape et concilij generalis questio movetur et solvitur; in secunda, quorumdam decretorum conciliorum Constantiniensis et Basiliensis sententiam (!), potestatem concilij generalis pape potestati preferens, cum suis fundamentis improbatur, contrariaque sententia declaratur et ponitur; in tertia vero quedam responsio facta ambaxiatoribus domini pape Eugenii 4ⁱ ex parte Basiliensis concilij impugnatur ac refellitur . . . Quantum ad primum, proponitur hec questio: Utrum generale concilium*. Des. *de facili ex praemissis solvi possunt vel etiam impugnari*.

5) (f. 81^v). S. Cypriani De catholicae Ecclesiae unitate (in ms. Incipit tractatus sancti Cyprianj,

Dominus et dicat: Vos estis sal terrae. Finitur: Christo donante regnabimus.

24. S. Isidori, *De Summo Bono*, capitulum contra hereticos. Inc.: *Gemina est Ecclesiae pulchritudo*. Finitur. *Propter praesentiam corporalem*.

25. Tractatus de Conceptione B. Virginis Mariae, compositus per Magistrum Nicolaum Eimerici, Ord. Praed. Inquisitorem Aragon. Praemittitur epistola nuncupatoria ad Benedictum XIII. Sequitur prologus in quo statuit quinque propositiones, quas plurimi asserbant, quasque dicit non posse sustineri ut opiniones probabiles sed rejici debere et reputari ut haereses detestabiles, esse seq.:

1.^a Quod B. Virgo erat concepta sine peccato originali.

2.^a Quod non erat concepta ex semine viri, sed opera Spiritus Sancti.

3.^a Ipsam peperisse Christum non ex utero, seu de subbrachio, seu a latere edidisse.

4.^a Mariam Virginem Christum non concepisse in matrice nec portasse, sed in uteri latitudine.

5.^a Ipsam post Christi conceptionem non profecisse in gratia, nec proficere potuisse.

Late excurrit in impugnando primam tantum propositionem, rationibus, et autoritate, nervose quidem et eruditissime pro eo tempore. Finitur his verbis: *Leprosororum more extra castra sunt ejiciendi*.

26. Brevis compilatio doctrinarum et Auctoritatum circa conceptionem B. V. M. factam in culpa originali. Incipit: *In nomine sanc-*

doctoris et martiris, de sancte Ecclesie unitate; p. 309-233, Hartel).

6 (f. 84). S. Isidori, *Hispalensis episc.*, (libri I Sententiarum caput XVI) (in ms. *Incipit capitulum Ysidori ex libro de summo bono contra hereticos*; M. 83, 571-574).

7 (f. 85). Tractatus de conceptione beatae Virginis compositus per magistrum Nicholaum Eimerici, inquisitorem, Ordinis predicatorum (de Nicolao d'Aymo pauca habes ap. Quetif-Echard, op. cit., I, p. 822; ubi tamen nulla fit mentio de hoc tractatu). Inc. *An asserere (!) gloriosam virginem matrem Christi neque fore conceptam in peccato originali ... posit (!) pro opinione (!) probabili sustineri vel debeat pro detestabilj heresi reputarij*. Des. *set igne procedendum est contra eos: devjtan-di quidem sunt et leprosororum more extra castra eiciendj*. Praemittuntur: 1) (f. 84) epistula dedicationis Benedicto XIII, ubi auctor se appellat inquisitorem haereticae pravitatis in Aragonia (inc. *Benedictus Deus pater*; des. *Si autem njchil reprehensione dignum posui, immensas laudes refero omnium Creatorj, cui sit laus, etc.*); 2) (f. 84^v) prologus. Inc. *(N)on tradas me calumpnjantibus me superbis: ps(almista) parjter et propheta, ille inquam propheta David*; des. *et filium meum in me et in se et plus quam me, ut ei sit laus, etc.*

8 (f. 94^v). Brevis compilatio utrum beata et intemerata virgo Maria in peccato originali fuerit concepta. Inc. *(I)n nomine sancte*

tae et individuae Trinitatis, etc. Finitur: protestationibus, et alijs supradictis.

27. Tractatus Fr. Jacobi Aegidii, Ord. Praedic. Sacri Palatii Magistri De Conceptione B. V. M. in peccato originali: et quod non sit celebrandum festum Conceptionis, sed sanctificationis B. Mariae, et mundationis a peccato in utero eius matris. Incipit: *Excellentissime Princeps*, etc. Finitur: *Potestas et imperium in saecula seculorum*.

28. Raphaelis de Pinasio Ord. Praed. Sac. Theol. Profes. Tractatus de Conceptione B. V. Mariae facta in peccato originali. Directus Monachis Carthusianis. Incipit: *Religiosissimis, venerandissimisque in Christo*, etc. Finitur: *ab omni deinceps peccato immunis permansit*.

et individuae Trinitatis... Sequitur quedam brevis compilatio excerpta ex (ex) diversis Sacrae Scripture, canonum, sanctorum patrum et doctorum ac divinorum officiorum sancte matris Ecclesie et nonnullorum in sacra pagina et in iure canonico professorum scriptis et locis facientibus, ut videtur, ad questionem, que inter scolasticos fieri consuevit, (U)trum beatissima Christi mater virgo Maria in originali fuerit concepta peccato. Des. et defendere firma facie congaudentes. Et hec predicta sufficiant, quoad complementum compilationis huius taliter qualiter ordinate sub, et saluis ac repetitis correccione protestacionibus et alijs supradictis.

9 (f. 101). (Fr. Iacobi Egidii, Ord. praedicatorum, sacrae theologiae professoris et magistri sacri palatii, epistula Summo Pontifici dicata, in qua agitur praesertim de quaestione utrum Maria Virgo in peccato originali concepta fuerit). Inc. (E)xcellentissime princeps, fideique misteriorum emulador devotissime. Quia singularitati dignitatis Christi Ihesu. Des. et filius hominis confitebitur eum cum venerit in gloria Patris sui cum angelis suis sanctis, cui honor et fortitudo in saeculorum saecula. Amen.

10 (f. 105). (Fr. Raphaelis de Pinasio, Ord. praedicatorum, tractatus de immaculata conceptione B. Mariae Virginis). Inc. *Religiosissimis, fratribus unjversis sacri Cartusienae*, (l), *ordinis*. Quosdam indiscreta quadam humilitate. Des. ex quo omni a peccato originali contracto in utero

29. Fr. Guidonis Majoricensis episcopi, Ord. Carmelit. Examen et confutatio quorundam (sic) propositionum, ex injuncto onere sibi facto a Rom. Pontifice. Prima erat, quod omnia temporalia Ecclesiae subjecta erant imperatori, et propterea poterat ea accipere ut sua. Hanc ut haereticam egregie impugnat: *Cedulam ex parte sanctitatis vestrae*, etc. Finitur: *et haec de primo sufficient.*

Ceterarum propositionum expressio et impugnatio, deest).

sanctificata fuit, ab omni deinceps peccato immunis permansit (cf. Quetif-Echard, op. cit., I, p. 832, ubi perperam tractatus inscribitur «De praerogativis D. N. Ihesu Christi»).

11 (f. 119). (Guidonis de Terrena, Maioricensis episc., confutatio errorum quorundam magistrorum, iussu Joannis XXII digesta). Inc. *Cedulam ex parte sanctitatis vestre, Pater beatissime, recepi, in qua detestabiles continentur errores, contra quos videre et scribere me fratrem Guidonem Maioricensem episcopum, filium vestrum atque facturam, iubet sanctitas vestra. Mutila des. qui in ore capitis preheminet subici regibus potest ut dicit Urbanus. Et haec de primo sufficient.*

El sol fet de la coincidència del contingut, àdhuc en les parts més mínimes, com és ara els dos complements al tractat de Tommaso de Virago, o els capítols de sant Cebrià i de sant Isidor, ja seria suficient per demostrar la identitat de còdex, car d'altra banda no és possible de sostenir qualsevol altra hipòtesi. Si el còdex no fos únic, això només es podria explicar pel fet que hom hagués copiat al peu de la lletra el contingut de Barc., Catedral, 2 (o al revés), o que Barcelona i Vaticà fossin dues còpies del mateix dictat. Però en la primera hipòtesi, caldria o bé trobar el paral·lel de la primera part del còdex 2, conservat a la Catedral de Barcelona, o bé trobar la raó plausible en virtut de la qual hom només va copiar la segona part, cabalment la que era a Barcelona, però ara hi manca.

En quant a la segona hipòtesi, hi ha un detall que sembla fer-la impossible: l'actual Vat. lat. 10497 no ha estat escrit tot d'un cop, ans en un espai d'uns cinquanta o seixanta anys; caldria, doncs, explicar en virtut de què es va mantenir durant tant de temps l'interès per copiar un original. L'afirmació segons la qual l'actual còdex vaticà ha estat escrit en un arc de cinquanta o seixanta

anys recolza en el fet que hom hi troba, clars, tres o quatre estrats paleogràfics i doctrinals alhora. El primer grup d'obres (Joan de Nàpols, Tomàs de Virago, Herveu de Nédellec i Julià Tallada) corresponen a l'etapa del Concili de Basilea, en què hom encara discutia entorn de la supremacia del Papa o del Concili, en un context de tensió, però no de ruptura. És escrit en una elegant lletra gòtico-cursiva, en la qual els elements humanístics són molt escassos, malgrat d'ésser-hi constatable una clara tendència evolutiva, d'assaig de formes noves. Hom s'aventuraria a assenyalar com temps de composició, més o menys, el 1440. El segon grup d'obres ja pressuposa la segona etapa de Basilea, la de la ruptura, i conté dos textos patristics sobre la unitat de l'Església i els heretges, cosa que col·loca el grup en temps clarament posterior al 1440. També la mà és diversa, més estilitzada vers l'humanisme. El tercer grup d'obres es refereix a una qüestió polèmica, enverinada a Basilea; llur aplec és posterior al Concili, com ho demostra el fet de trobar-se entre elles el tractat del valencià Jaume Gil, el teòleg de confiança de Calixte III, el qual dedicà el seu escrit a aquest papa; ultra aquesta, hi trobem les obres de Nicolau Eimeric, la *compilatio* d'autor anònim català entorn de la Puríssima, i la de Rafael de Pornaxio. Hom dataria aquest grup entorn del 1460. I ve al final el fragment de Guiu Terrena, copiat amb lletra ja de finals del segle xv o començaments del xvi, i que pel tema sembla empalmar amb les preocupacions inquisitorials dels dominics de la província d'Aragó d'aquell mateix moment, concretades en la primera edició del *Directorium Inquisitionis* de Nicolau Eimeric, feta a Barcelona el 1504. Hom no veu una explicació plausible d'un interès, mantingut durant seixanta anys, en copiar dos exemplars idèntics, cap dels quals no tindria ni una ratlla més que l'altre.

Per això, hom creu que l'única hipòtesi plausible és la de la identitat. I si en les altres hipòtesis tot són dificultats, ací tot encaixa:

a) La mà que escrigué la darrera pàgina de l'actual Barc., Cat., 2, és la mateixa que escrigué la primera pàgina de Vat. lat. 10497. Tenim, doncs, unitat d'amanuense.

b) Caresmar trobà l'antic Barc., Cat., 2, sense numerar: «Non habet folia numerata», diu la primera indicació del seu catàleg sobre aquell manuscrit. En temps de Caresmar, l'actual Vat. lat. 10497 tampoc no tenia numeració, car actualment la senya-

lada en llapis a l'angle superior recto dels folis és feta en ple segle **xx**, per tant després d'ingressar a la Vaticana, i la dels peus de foli, escrita a màquina, encara és posterior a la feta en llapis.

c) La composició material, tant de Barc., Cat., 2, com la de Vat. lat. 10497, ens dóna aquella solució, típicament catalana⁴, d'alternància d'un full de pergamí i uns quants de paper (quatre, cinc o, alguna vegada, més i tot) i un altre de pergamí, els quals, doblats, formen un plec. Les mides de les pàgines coincideixen (295 × 218 mm.), encara que entre els fulls de paper i els de pergamí no sempre hi ha una plena igualtat. Cada pàgina és escrita a dos corondells.

d) Quant al contingut, em sembla que cal remarcar la coincidència en un petit detall. Tot i haver avisat que no feia feina detallada i precisa, Caresmar va consignar al seu catàleg que, després del *Tractatus de Potestate Pape*, de Tomàs de Virago, hi havia unes «additiones Theologicae» (remarco el plural). En realitat, al Vat. lat. 10497 hi ha dos afegits després d'aquell tractat, tan breus que entre tots dos no arriben a omplir un foli.

e) Cal remarcar, encara, que en tota la història de la transmissió del *Tractatus de Potestate Pape et Concilii generalis*, només es coneix un text que l'atribueixi a Julià, bisbe de Bossa (Sardenya), el mallorquí de Campos, Julià Tallada. És l'actual Vat. lat. 10497. Però resulta que l'exemplar catalogat per Caresmar atribueix també el mateix tractat al bisbe Julià (Tallada) de Bossa⁵.

f) Una altra coincidència, que ha constituït la prova defini-

⁴ PAUL MEYER, *Du Ms. Douce 162 et de la prédication de Vincent Ferrer en France*, «Romania» 10 (1881) 226-227: «Il (el ms. citat) offre même une particularité notable qui est aussi fréquente au sud des Pyrénées qu'elle est rare ailleurs et qui aurait dû tout d'abord éveiller mon attention, c'est que les cahiers dont il se compose sont régulièrement formés de quatre feuillets en papier et de deux en parchemin, ces deux derniers étant placés l'un à l'extérieur, l'autre au centre du cahier». La composició dels quaderns és semblant en aquests dos manuscrits, però no és l'única solució que es troba: el full de pergamí del centre del plec tendeix a desaparèixer, substituït, primer, per una franja central que aguanta el cosit; aquesta franja s'encongeix fins a desaparèixer (p. e., a Barcelona, Biblioteca de Catalunya, 465, ja és reduïda a la mínima expressió); el full de pergamí posterior segueix la mateixa trajectòria, fins a desaparèixer també totalment.

⁵ Sobre el problema de l'atribució d'aquesta obra i sobre les darreres dades del problema, es pot veure el meu: *Raphael de Pornaxio, Joan de Casanova o Julià Tallada? Noves dades sobre l'autor del «De potestate pape et Concilii generalis»* (i obres complementàries) publicat a nom de Juan de Torquemada, en curs de publicació a les *Gesammelte Aufsätze zur Kulturgeschichte Spaniens*.

tiva de la identitat entre Barc., Cat., 2, i Vat. lat. 10497: els plecs tant de l'un com de l'altre són relligats en sis punts, la col·locació del qual cosit i la distància mútua coincideixen en tots dos exemplars. Es conservaven pel maig del 1975 a Barc., Cat., 2, restes de relligadura, demostració que el còdex havia anat relligat amb més plecs que els que té actualment. Psicològicament, aquesta prova, de resultat positiu, ha constituït la darrera paraula de la demostració d'identitat, car l'Arxiver de la Catedral de Barcelona exigí aquesta coincidència per acceptar que la part actualment mancanta a Barcelona, Cat., 2, és el Vat. lat. 10497.

g) Un darrer detall complementari: la mà que ha posat els títols al capçal de les pàgines tant de Barc., Cat., 2, com del Vat. lat. 10497, és la mateixa que en posà a algun còdex del monestir de Ripoll, actualment a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, a Barcelona, concretament al còdex Ripoll, 71, amb textos d'Occam. Vol dir que era amanuense d'ofici i que treballava a Catalunya.

h) No seria difícil d'afegir altres detalls coincidents: tant el còdex de Barcelona descrit per Caresmar, com l'actual del Vaticà, contenen només una de les tres obres atribuïdes a Joan de Casanova, i que, normalment, es troben plegades en els altres manuscrits; el títol del tractat de St. Cebrià és en tots dos exemplars no pas l'autèntic *De catholicae Ecclesiae unitate*, sinó el *De sancte Ecclesie unitate*.

* * *

Com ha passat aquest còdex de Barcelona al Vaticà? Només puc donar un punt cert de referència: Vat. lat. 10497 entrà a la Biblioteca Vaticana l'any 1906 o poc després. Aquesta afirmació es basa en aquest fet: els còdexs Vat. lat. 10471-10497, procedents de la venda Boncompagni, entraren a la mateixa Biblioteca el 1906; és dada ja pública, car consta en la recent història d'aquella biblioteca, de Bignami-Odier⁶. Més enllà, ja només és possible d'aventurar hipòtesis: a) que anés a Roma amb motiu de la discussió prèvia a la proclamació del dogma de la Immaculada

⁶ J. BIGNAMI-ODIER, *La Bibliothèque Vaticane de Sixte IV à Pie XI* (Sudi e Testi, 272), Biblioteca Apostolica Vaticana, 1973, p. 199. J. Villanueva encara el veié complet, després de la catalogació de Caresmar. Cf. *Viage literario a las iglesias de España*, v. XVIII (Madrid, 1851), pp. 99-101 i 106.

(1854); b) que l'hi portés el bisbe de Barcelona, Pantaleó Monserrat, amb motiu del Vaticà I i de la discussió conciliar entorn del primat i de la infal·libilitat papal (1869-1870); el bisbe Monserrat morí a Frascati⁷; c) algun teòleg italià del Vaticà I, que estigué a Barcelona i a l'Arxiu de la Catedral poc després d'aquell concili, se l'endugué a Itàlia⁸? I encara no es poden descartar d'altres hipòtesis.

* * *

Una darrera paraula sobre el significat de l'actual Vat. lat. 10497 per a la cultura catalana. Ja he parlat abans de la problemàtica del segle xv que es reflexa als tres o quatre estrats del manuscrit. També m'he referit al fet que només les seves pàgines atribueixen al mallorquí Julià Tallada el *Tractatus de Potestate Pape et Concilii Generalis*, que normalment és considerat del barceloní i amic seu Joan de Casanova (i l'obra de Lorenzo d'Arezzo *De potestate pape*, o *Liber de ecclesiastica potestate*, inèdita, al Vat. lat. 4112, f. 4v, ha demostrat que l'atribució havia d'ésser estudiada seriosament). Hi trobem, encara, una obra de Rafael de Pornaxio, nom vinculat als dos anteriors en el problema de la paternitat del dit *Tractatus*. I, cosa més important, només en ell s'ha conservat l'obra de Nicolau Eimeric sobre la Concepció Immaculada de Maria i la *Compilatio*, l'autor de la qual, certament català, hi recollí, entre d'altres, textos d'una sèrie de teòlegs del país: Ramon de Penyafort, Guiu Terrena Bernat Oliver⁹...

JOSEP PERARNAU

11 de juny de 1975.

⁷ El bisbe Monserrat intervingué en la discussió sobre les prerrogatives papals, el 10 de juny del 1870. Ha estudiat la seva intervenció J. Martín Tejedor, *El episcopalismo de Monserrat y Navarro en el Concilio Vaticano I*. «Estudios eclesiásticos» 45 (1970) 533-565. El text de la intervenció es troba a MANSI-PETIT-MARTIN, *Sacrorum Conciliorum Nova et Amplissima Collectio*, vol. 52 (Arnheim-Leipzig, 1927), col. 596-600.

⁸ Hi ha constància del pas d'aquest personatge al còdex 74, f. CXXXV, del mateix Arxiu de la Catedral. Diu així l'anotació: «Aquest còdice, segons la opinió del cèlebre paleògrafo R. P. Fidel Fanna, theòlech que fou del Concili Vaticà, és de la segona meitat del segle catorzè. Crech lo mateix. J. C.» (Les inicials corresponen a Joan Codina, arxiver fins l'any 1882.)

⁹ Una darrera hipòtesi: aquest còdex 2 i els altres contemporanis de la Catedral de Barcelona, amb tanta riquesa d'obres de tema conciliar de la primera meitat del segle xv, no hauran tingut per compilador Joan de Palomar?